

Gordan Maričić
Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet
Odeljenje za klasične nauke

RIMSKE TEME VELIMIRA LUKIĆA (*Zavera ili dugo praskozorje i Zla noć*)

Sažetak: U svoja dva komada sa rimskim temama, Velimir Lukić pokazuje dva različita lica. U drami *Zavera ili dugo praskozorje*, dajući jednu epizodu inspirisanu Tacitovim *Analima*, pesnik stvara vešt zaplet i uverljive likove. Kroz sveden i jezgrovit dijalog, on priča priču o okrutnoj autoritarnoj vlasti i čoveku koji, hteo-ne hteo, mora prema toj vlasti da se odredi.

Svet *Zle noći* nije Grčka, ni Rim, ni savremeno doba. To je neko, Lukiću omiljeno, svedremeno doba. Motiv prognanog pesnika ipak je rimski i u njemu prepoznajemo udes Ovidijev. Nažalost, ovde se Lukić trudi da svaku emociju i stanje verbalizuje, čime replici ukida podtekst. Jedan kritičar primetio je da Lukić deluje kao sopstveni epigon. Ili epigon sopstvenog epigona, dodao bih ja.

Ključne reči: Velimir Lukić, *Zavera ili dugo praskozorje*, Tacitovi *Anali*, rimski svet drama o autoritarnoj vlasti, svedenost, jezgrovitost, *Zla noć*, prognani pesnik, svedremeni ambijent, verbalicazija svakog stanja i emocije, sopstveni epigon.

Ne mitu već antičkoj historiografiji okreće se Lukić 1973. godine i piše jednu od svojih ponajboljih drama, *Zaveru ili dugo praskozorje*. Branislav Milošević, dobar poznavalac i umni tumač Lukićevog dramskog stvaralaštva, piše da bi se moglo posumnjati da su Tacitovi *Anali* izvršili presudan uticaj na pesnikov opus. On je iz *Anala* preuzeo priču čija struktura veoma podseća na arhitektoniku njegovih komada. Tacitova povest pomogla mu je da stvori rimski ali i svedremeni ambijent, autentične i dosledne likove. Priča je savršeno jasna, svedena, i drama se odvija pred nama bez zastoja i suvišnih reči. Zato je *Zavera* stroga, uverljiva i gotovo neprijatno opora. Takve osobine čine je dramatičnom „u onom smislu u kojem to ranije Lukićeve farse nisu bile”¹.

Milih, oslobođenik patricija Scevana, saznaje iz njegovog razgovora sa Antonijem Natalisom da se sprema zavera protiv Nerona. Uplašen je jer njegov gospodar

¹ Branislav Milošević, „*Zavera*” Velimira Lukića, Scena, br. 1, Novi Sad 1974, 152.

treba da zada caru prvi udarac. Klotilda, takođe oslobođenica, nekadašnja Scevinova ljubavnica a sadašnja Milihova žena, nagovara muža da izdaju svog gospodara. Milih se nećka jer je njemu, kao uostalom i Klotildi, Scevin podario slobodu. Pojavljuje se Scevin, koji je, skriven, prisluškivao njihov razgovor. On ih, ipak, neće ubiti jer je uvideo da je Milih zabrinut za njega. Po Scevinovom odlasku, Klotilda nanovo ubeđuje Miliha da nagradom od izdaje obezbede sebi novi život. A na Neronovom dvoru (Druga slika), ovejani dostavljač Prokul saopštava zapovedniku pretorijanaca Tigelinu da je od polukurtizane Epiharide čuo za zaveru protiv cara. Njihov razgovor prekida Neron, kod koga su već bili Milih i Klotilda. Neron i Tigelin odlaze da se dogovore o merama koje će preduzeti, a Milih, Klotilda i Prokul ostaju da pričaju o dostavljanju i dostavljačima. Tigelin se vraća da podeli zadatke: Prokul će sa Milihom i pretorijancima prvo kod vođe zavere Pisona, potom kod Seneke (da im preporuči da se ubiju), i najzad će Milih dovesti Scevinu Neronu. Prokul priča Klotildi kako je protekla hajka na početku Treće slike. Tigelin onda uvodi Epiharidu koja tvrdi da nikakve zavere nije bilo i da je Prokul sve izmislio da bi stekao nagradu. Prefekt pretorijanaca svog doušnika kažnjava zbog klevete i veleizdaje, a onda suočava Klotildu i Epiharidu. I pored Klotildinog svedočenja, Epiharida ostaje pri svome. Pošto neće da oda zaverenike, Tigelin je baca na strašne muke. Zgrožena i prestravljena, Klotilda hoće da ode sa dvora. Uzmaka, međutim, nema. Tigelin je uverava da će Neron ispuniti sve njene i Milihove želje. Na početku Četvrte slike razgovaraju Neron i Scevin, nekadašnji prisni prijatelji koji su delili misli, žene, naslade. Scevin hoće da časnom smrću iskupi nečastan život. Dolazi Tigelin sa Klotildom, koja je pobegla i na ulici vikala da je Neronov dvor prestonica zločina. Klotilda moli Scevinu za oproštaj nazivajući ga svojim mužem. On joj prašta, a Neron zapoveda da Milih prvo ubije Klotildu, potom Scevinu. Milih presuđuje Klotildi, ali Scevin uspeva da mu iskamči mač i da se ubije sam. Neron je besan i osuđuje na smrt nespretnog Miliha. Dramu završavaju Nerov i Tigelin svojim kontemplacijama o zaveri, životu i svetu.

Sličnošću, odnosno razlikom između likova Tacitovih i Lukićevih posebno se i prilježno u svome eseju bavi Branislav Milošević.² Zato ću se zadržati samo na likovima iz *Zavere*. Milih je čovek neodlučan, kolebljiv, povodljiv, nepostojan. Kao stvoren da ga neko poput Tigelina iskoristi i uništi. Klotildina osvetoljubivost i nezajažljivost rađaju izdaju. Ona, zapravo, upravlja Milihovim postupcima, ali se i sama oseti izgubljenom kada shvati da je tek oruđe u Tigelinovim rukama. Iskupljuje se iskrenim kajanjem i smrću. Tigelin je beskrupulozni policajac, majstor spleta i čarobnjak umiranja. Sličan Generalu Žeraru iz *Dugog života kralja Osvalda*, on je stvarni vladalac Rima. Prokul je profesionalni taster, koga događaji u kojima učestvuje nadržavaju. Kao pijanac i lajavac, on je odveć „sitna riba“ da bi trajao. Scevin, nekad oholi patricije i razbludnik a povremeno i čovek milostiv, hoće da ubistvom Neronu iskupi svoj raniji život. Junačkim držanjem i smrću, uspeva ono što atentatom uspeo nije. Neron, okrutni i cinični razvratnik, tako prisutan kod Tacita, kod Lukića deluje iz „drugog plana“. Njegov izvršitelj i krvnik je Tigelin, a on se pojavljuje samo kao simbol svemoćne i bezumne vlasti. Epiharidi Lukić

² Ibidem, 153-154.

nije dao mnogo scenskog prostora, ali joj je podario čvrst karakter i veliku hrabrost. Zato se njen lik pamti. Lucije Anej Seneka se u drami ne pojavljuje, ali je često prisutan u pričama drugih. O njemu govore Tigelin i Neron, Prokul i Klotilda. Pričajući o Seneki, Prokul slika i svoj karakter, a dok zbori o Luciju Aneju, i sam postaje bolji. Senekinu časnost pominje Tigelinu već slomljena Klotilda. U svoju goroku (ispostavilo se poslednju) zbirku Lukić je uvrstio i pesmu³, koja bi mogla biti i neizgovoreni, predsmrtni monolog stoika i tragika. Da se kao lik pojavio u *Zaveri*, on bi besedio baš tako.

U komadu, Lukić se ponovo bavi svojom omiljenom temom – vlašću i slobodom. Hteo – ne hteo, čovek prema autoritarnoj vlasti mora da se odredi. Prokul zna šta sleduje onima koji, gramzivosti radi, njegovim putem krenu: „Jer ko se jednom proda, proda se zauvek. I nađeš se odjednom u nizu, kao brod na talasima, a vetrovi te nose i ne pomažu više ni krma ni veslo ni jedro.“⁴

Zavera ili dugo praskozorje, „taj“, kako piše Jovan Hristić, „krajnje ogoljeni, cinični komad koji ponekad ume da pretera u nemanju iluzija o čestitosti i hrabrosti ljudi,⁵“ ne nudi, prividno, alternativu. Nju je otkrio Muharem Pervić pišući da Lukić „sledi drugi život, drugu životnu usmerenost, drugi sistem vrednosti prema kome Neronov dvor stoji kao otvorena suprotnost.“⁶ Da li je taj drugi život onaj o kojem govori Hereja u *Kaliguli* Albera Kamija:

Kaligula: ...Ti si pametan, a pamet se skupo plaća ili se poriče. Ja, ja plaćam. Ali ti, zašto nećeš ni da je porekneš, ni da platiš?

Hereja: Zato što želim da živim i da budem srećan. Verujem da ni jedno ni drugo nije moguće ako se u apsurdnu ide do kraja. Ja sam kao svi drugi ljudi. Ponekad, da bih ih se oslobodio, poželim smrt onih koje volim, osećam požudu prema ženama koje mi zakoni porodice ili prijateljstva zabranjuju. Da bih bio logičan, trebalo bi da ubijam ili uzimam na silu. Ali ja smatram da te maglovite pomisli nemaju značaja. Kad bi svi pokušali da ih ostvare, ne bismo mogli ni da živimo ni da budemo srećni. A opet ti kažem, meni je do toga stalo.

Kaligula: I zato moraš da veruješ u neku višu ideju.

Hereja: Verujem da su neka dela lepša od drugih.

³ „Neposlato pismo Lucija Aneja Seneka“, u: *Budne senke tame* (Beograd 1994, 78-79): „Prijatelji moji, bogatstvo stekoh, / Mudrost sretih odavno... / Ipak, ta dva moćna dobra / Mala su i krhka za okrutnu ruku / Suludog tiranina. / Ja beh učitelj njegov! / I sada kažem: loš. / Jer ni znanje moje / Ni vrline, / Ne ukrotiše urođeno zlo. //

Zato i primam zapovest Nerona / Smešnog i otužnog Cezara / Najbednijeg od svih bednih tirana / Da umrem, da sam presečem žile sebi / Kao pravi Rimljanin... / I to je milost! / I ja je primam kao nezasluženu, / Jer moja nevestina i nemoć učitelja / Stvori to što danas jesmo. //

I zato zbogom pokorni! / Odlazi još jedan poniženi Rimljanin / Što ne beše tako loš / U pesništvu i filosofiji, / Što etici se klanjaše i bogovima. / Zbogom! / I neka krv moja bude / Podsećanje da nikada / Nećete zlo pobediti vrlinom / Da nikada krvnik / Mudrost blagosti neće razumentiti. //

Nikada piroman i palikuća / Svetost doma neće poštovati... //

To je sve što konačno naučih / I zavetujem vam.“

⁴ Velimir Lukić, *Zavera ili dugo praskozorje*, Gotovo istinita i ozbiljna farsa u četiri slike a svedok je građanin rimski Tacit, Novi Sad 1974, 40.

⁵ Jovan Hristić, *Pozorište, pozorište*, Beograd 1977, 178.

⁶ Muharem Pervić, *Drama ili farsa*, Premijera, Naša drama u našem pozorištu, Beograd 1978, 269-270,

Kaligula: Ja verujem da sva vrede isto.⁷

Vladimir Stamenković primećuje da su Lukićevi komadi nešto poput moraliteta. U njima je verbalni faktor glavni oblik akcije. Lukić piše „jedan isti komad”, nameran da njegov siže od početka bude poznat publici, kao što su to bili i sadržaji srednjovekovnih moraliteta.⁸ Stamenković veli da bi Lukić slobodno mogao da ponovi neke Kamijeve rečenice. A Kami je, povodom *Opsadnog stanja*, pisao da je u središte svog spektakla stavio slobodu, jedinu živu religiju u ovom veku tirana i robova. On priznaje da su mu likovi simbolični i kaže da je njegova otvorena namera bila da otrgne pozorište od psiholoških spekulacija i da učini da brbljivim scenama odjeknu siloviti krici koji ugnjetavaju ili oslobađaju gomile ljudi.⁹ Međutim, Stamenković piše da tu i počinju ozbiljne razlike između dva dramatičara. Kami veruje da je sloboda moguća, a Lukić je ubeđen da je ona samo opsena. Zato njegove drame nisu tragedije, one čak i ne pokušavaju da ustoliče tu vrstu u današnjoj književnosti. Kami, pak, misli da tragedija „uvek traži uspostavljanje balansa između polova krajnjeg nihilizma i beskrajne nade, a u komadima kakvi su *Zavera ili dugo praskozorje*, *Zla noć*, *Afera nedužne Anabele* i *Bertove kočije ili Sibila* nema ni nagoveštaja nečeg sličnog. U njima postoji samo gorak podsmeh ljudskom rodu, moralno zgražanje nad ustrojstvom sveta, pred istorijom koja ne dopušta čoveku da izbije iz svoje stvarne prirode u carstvo slobode i humanosti; postoji samo dijalektika apsolutnog zla.^{10c}

Da bi došao do tog „apsolutnog zla“ u *Zaveri*, Lukiću su, rekoh već, poslužili Tacitovi *Anali*. I Kami je napisao *Kaligulu*¹¹ pošto je pročitao rimskog istoriografa Svetonija i njegovih *Dvanaest rimskih careva*.¹² I Kamiju i Lukiću dovoljna je, ponekad, samo jedna rečenica da od istorijske ličnosti stvore živ i uspeo dramski lik. To je, u stvari, njihov komentar. A komentar, piše Jovan Hristić, „a ne neposredna čulna prezentacija ili evokacija, osnovni (je) oblik moderne književnosti... I pisati dramu o Kaliguli ili Orestu, znači pisati jedan od mogućih komentara Kaligule ili Oresta u konkretnoj i neposrednoj punoći njihovog aktualnog postojanja.”^{13c}

Različita su mišljenja Kamija i Lukića o ljudskoj slobodi, a različiti su i njihovi monstumi – Kaligula¹⁴ i Neron. Za svog junaka sam Kami kaže: „Kaligula je čovek kog strast za životom vodi u destruktivni bes, čovek koji je usled vernosti samom sebi ostao neveran čoveku. On ne prihvata ni jednu vrednost. Ali ako je njegova istinitost u tome da

⁷ Alber Kami, *Kaligula*, Pozorište, s francuskog prevela Ana Moralić, Beograd 2008, 77-78.

⁸ Vladimir Stamenković, *Predgovor*, u: Velimir Lukić, *Izabrane drame*, Beograd 1987, 13-14.

⁹ Vid. Alber Kami, *Predgovor američkom izdanju 'Pozorišta'* (prevela Mirjana Miočinović), u: *Rađanje moderne književnosti – Drama*, priredila Mirjana Miočinović, Beograd 1975, 396.

¹⁰ Vladimir Stamenković, nav. delo

¹¹ O Kaliguli vid. i u: *Camus et le Théâtre*, Actes du Colloque tenu à Amiens du 31 mai au 2 juin 1988, sous la direction de Jacqueline Levi-Valensi, Paris 1992, 19-28, 29-34.

¹² Vid. *Rađanje moderne književnosti – Drama*, 394.

¹³ Jovan Hristić, *Antički mit i moderna drama*, Scena, br. 5, Novi Sad 1969, 199.

¹⁴ Vid. i: Taras Kermauner, *Čovek bog – čovek zločinac – 'Kaligula'*, u: *Infantilni demon*, Studije o evropskoj drami, preveo sa slovenačkog Dejan Poznanović, Beograd 1975, 176-193.

negira bogove, njegova je greška u negiranju ljudi. On nije shvatio da ne može sve uništiti a da ne uništi samoga sebe. Ovo je priča o najljudskijoj i najtragičnijoj od svih grešaka.^{15c}

Čime se, dakle, odlikuje *Zavera*? Uverljivim likovima, većtim zapletom; dijalogom šturim (!) a ubedljivim. Ne moram se poistovetiti sa likovima da bih, dok čitam, osetio jezu. Dobro je što posle poslednjih Neronovih reči u knjizi dolazi belina hartije. I želja za novim čitanjem Herejinih reči iz *Kaligule*.

Zavera je u časopisima i listovima dobila i tumačenja na nivou komada, što će reći – odlična.¹⁶ Zato završavam rečima Branislava Miloševića: „Pred najnovijom Lukićevom farsom čovek se gotovo ne može oteti utisku da se život upravo tako i događa: od zapleta do raspleta, od zavere do njenog otkrića, od jedne do druge farse Velimira Lukića.^{17c} Shodno tome, stigla je *Zla noć*, koju je autor u podnaslovu nazvao *Dramom u pet slika*.

Motiv prognanog pesnika u njoj dugujemo, koliko je meni poznato, ne antičkoj književnosti nego rimskoj istoriji. Mnogi će odmah u mašti videti sliku sedog, zamišljenog i u daljinu zagledanog Ovidija na obali Crnog mora.¹⁸ A Lukićev Publije izgnaničke dane provodi u gradu neke imaginarne provincije. Pesnika osuđuje Senat, njegov domaćin – tamničar zove se Antonije, Antonijeva žena je matrona Klaudija, ali se radnja ne dešava u rimskom carstvu (ne samo zato što se u drami pije viski, vozi automobil i helikopter) već:

Beatrisa: Peter, obeshrabrićete našu spasiteljku. A sem toga ja vas ne razumem. Ako želite opravdanje za svoje postupke, ne uvlačite u taj motiv čitav ljudski rod. Verovatno je da ima stvarno hrabrih, strogih i plemenitih.

Peter: Gde su?

Beatrisa: Recimo, u Heladi, a kažu da ih je bilo i u starom Rimu. A po novinama piše da ih ima i danas!¹⁹

Opet jedan svestremeni Lukićev svet. A iz prethodnog kratkog dijaloga možemo zaključiti kakvi su ljudi u tom svetu. Pesnik nije idealan disident, ni žrva surovog režima. Publije je moralno problematična osoba, čiji su život i pesme u raskoraku: „On je služio vlast dok je ona služila njemu. Tašt, ambiciozan, slavoljubiv, egocentričan, Publije nije pobunjenik već otpadnik.^{20c} Ovakav Publije prepoznaje se u mladom, već poprilično

¹⁵ Morvan Lebek, *Kami*, s francuskog prevele Marija Blagojević, Ivana Vilić, Milanka Mikić, Novi Sad 1997, 65.

¹⁶ Vid. Slobodan Selenić, *Farsa i cinizam*, Politika ekspres, Beograd, 3. V 1976; Feliks Pašić, *Ložnica istorije*, Oko, Zagreb 3. VI 1976; Branko Ježić, *Osmijeh u iskrivljenom ogledalu*, Vjesnik, Zagreb, 20. XI 1976.

¹⁷ Branislav Milošević, nav. delo 156.

¹⁸ Sličnu predstavu ima i sam Publije (Velimir Lukić, *Tebanska kuga, Nećajev i ostali*, Beograd 1988, 21): „Kada sam pre mnogo godina čitao o izgnanstvima pesnika i pobunjenika, onda sam ih zamišljao na obalama nekog mora, na rubu dugih, vetrom ophrvanih ravnica, na ivicama tamnih jezera i hučnih reka, kako kroz kovitlac bure i vatre oslušuju glasove o svojoj žrtvi, nad kojima cvili vasceli svet.“

¹⁹ Ibidem, 58.

²⁰ Muharem Pervić, *Poraz i pobuna pesnikova*, Premijera, 272-273.

amoralnom Peteru.²¹ Nepristajanjem na kompromis²² i na dalje blaćenje sebe – iz čega, logično, sledi smrt – Publije otkupljuje svoj raniji život.²³

Ostali likovi u drami su ponajviše zato da svojim dilemama i sukobima jače istaknu glavni lik i njegov usud, da se prosto ogledaju u njemu. Lukić već uvodnim beleškama sugerise neke njihove karakterne osobine: Antonije – poverljivi službenik, Valentin – poručnik poverljivog odeljenja, Peter – bivši student. Među ženskim likovima izdvaja se Beatrisa. Ona je razborita i trezvena ali i duboko emotivna žena, svesnu svoga položaja, ali i kao duboko emocionalnu osobu, koja, uprkos svemu, u ljubavi prema Publiju nalazi jedino pribežište. Eloiza, Antonijeva kćer iz prvog braka, poslednje je Publijevo iskušenje da nastavi po starom. Ali, on istrajava u odbijanju da povratak u život plati novom laži i spletkom.

Osvrćući se na komade koje Raško Jovanović zove „rimskim diptihom“²⁴, Slobodan Selenić piše da *Zavera ili dugo praskozorje* i *Zla noć* „ostajući pod istom opsesijom vlasti i odnosa prema njoj, koriste ambijent Rima u prvom, izmišljene neke zemlje u drugom slučaju, imaju isti raspored likova, ali se razlikuju od farsi iz šezdesetih godina po tome što se manje oslanjaju na čaroliju apsurdna i ležernost slobodne igrarije. Manje ili više sarkastičan, blaži ili gorči podsmeš iz farsi, u ove dve drame se donekle redefiniše, postaje oblik cinizma koji se, sioranovski razočarano, verifikuje primerima iz stvarne ili izmišljene istorije ljudskog roda. Sve je u svetu tako uređeno da njime vladaju glupost i podlost; nema velikih istina, postoje samo male laži; ni velikih ciljeva nema kada se za njih zalažu ništavni, mali ljudi, da drugi u Lukićevim dramama i ne postoje.“²⁵

Premda veza između izgnanog Filokteta i izgnanika Publija nije bliska, bliska je spona među Lukićevim dramama *I smrt dolazi na Lemno* i *Zla noć*. U čemu? Pre svega, u „raspričanosti“. (Od dvadeset i tri didaskalije na skoro sto strana teksta, samo njih devet se ne odnose na ulaske i izlaske likova.) Kao da se beskrajna rasprava prekida samo zato da se, malo kasnije, sa još većim žarom nastavi.²⁶ Ipak, Jovanović uznosi svog pulena: „*Zla noć* je savršenstvo za sebe i, takva, predstavlja praznik srpske dramaturgije.“²⁷ Pre

²¹ Peterovu rečenicu: „Neko zamrsi i zaplete naše sudbine do apsurdna, a onda nam velikodušno prepušta rasplet“, mogao bi da izgovori i neki Sofoklov junak, na primer Edip. Ona kao da objašnjava dramaturški postupak velikog tragika ili sudbinu nekog junaka grčkog mita. A Lukićev Edip u *Tebanskoj kugi* suprotstavlja se volji bogova baš poput trećeg, a sledećeg velikog grčkog tragika – Euripida; vid: Velimir Lukić, nav. delo, 96, 186-187.

²² Drugačiji je Ovidije iz Lukićeve pesme *Slovo o Ovidiju*; vid: Velimir Lukić, *Magla i lik*, Izabrane pesme, Izbor autorov, predgovor Slobodana Rakitića, Beograd 1984, 157-158.

²³ Sam Publije kaže (91): „Jedan mudri i stari pisac napisao je da se smrću može otkupiti sav život, i da časna i uzvišena smrt, niskim stvorovima, svu bedu sopstvenog trajanja opravdava.“ Ovakvu rečenicu mogao je izgovoriti stoik Seneka, ali i napisati istorik Tacit. No to su samo pretpostavke, pošto je Lukić rečenicu možda i sam izmislio.

²⁴ Raško Jovanović, *Teatar Velimira Lukića*, Tebanska kuga, Nečajev i ostali, 263.

²⁵ Slobodan Selenić, *Savremena srpska drama*, Antologija savremene srpske drame, Beograd 1977, 50 (L).

²⁶ Sličan je slučaj sa još jednom dramom o sudbini pesnika, ovoga puta Ovidija. Reč je o *Prognaniku* Mihalja Majtenjija iz 1970. godine, koga je sa mađarskog preveo Sava Babić (Mostovi, br. 76, Beograd 1988, 379-395).

²⁷ Raško Jovanović, nav. delo, 263.

bih se složio sa Pervićem koji misli da u ovoj drami „Lukić deluje kao sopstveni epigon.²⁸“ Ili epigon sopstvenog epigona.

Stalna potreba da se svaka emocija i stanje verbalizuju, štaviše, da se replici ukine podtekst, oduzeli su *Zloj noći* mogućnost da je čitam i vidim kao teatar. Svedena i jezgrovita upotreba reči iz *Zavere* ustupila je mesto beskrajnim traktatima koji zvuče lažno i prazno. Kao da su drame iz „rimskog diptiha“ pisala dva različita autora.

Mogući zaključak odvlači nas, samo na tren, od drame u praktičnu, životnu filozofiju: „Treba znati stati!“ Pa kažem to sebi, kao što bih rekao Lukiću da sam mu bio prijatelj i srodnik po daru. Eseju je kraj. Drama ima traj.

²⁸ Muharem Pervić, nav. delo, 271.

**ROMAN THEMES OF VELIMIR LUKIĆ
(CONSPIRACY OR LONG DAWN AND EVIL NIGHT)**

Summary

In his two pieces upon the Roman themes, Velimir Lukić presents two different faces. In a drama play "*Conspiracy or long dawn*", presenting an episode inspired by the *Annals* of Tacitus, the poet creates a clever plot and compelling characters. Through a quite reduced and concise dialogue, he tells the story of a cruel authoritarian government and a man who, nilly-willy, has to determine himself towards the one.

The world of *Evil night* is neither Greece, nor Rome, nor the modern age. That is a kind of, a favourite one to Lukić, a timeless era. The motif of an exiled poet, however, is the Roman one and the providence of Ovid can be recognized within it. Unfortunately, this is where Lukić tries each of his emotions and conditions to be put in words, which deprives replica of its subtext. One of the critics noted that Lukić acts as its own epigones. Or the epigone of his own epigone, I would add.